
Stavangeren

NR 1   JANUAR 1999   ISSN 0806 -184 x

- Side 2   Tusenårsstedet
Side 3   Leder: 1999
Side 5   Opprustning av Parken
Side 12   Ladegård kirkegård
                                    Av *Sverre Heskestad*
Side 15   Byhistorisk skilting 1999
Side 16   Glimt fra det gamle Stavanger
                                    Av *Halvor Pedersen*
Side 17   Da posten kom til Stavanger – del II
                                    Av *Kåre Mossige*
Side 22   Kongsgård – tusenårsjubileet –
                                    middelalderbiblioteket Av *Ivar Walde*
Side 26   Min byhistoriske samvittighet
                                    Av *Ivar Salomonsen*
Side 27   En slekts skjebne
                                    Av *Harald Sommerfeldt Schmidt*
-

Utgis av Byhistorisk Forening Stavanger.

Redaksjon: *J. Gjerde (red) K. Mossige, B.K. Aarre.* Postboks 351, 4001 Stavanger. Medlemskap/abonnement tegnes ved betaling av kr 150,- til konto 3201 25 37 300.

Tusenårsstedet – den nye almenningen

Stavanger kommune har valgt sitt Tusenårssted: Stavanger Torg med indre del av Vågen. I tidsrommet 23.08.99 til 04.12.99 skal det avholdes en lokal og nasjonal **idékonkurrans**e. Resultatene vil bli stilt ut på Kulturtorget i Stavanger **Kulturhus** fra 1. januar 2000.

Tusenårsstedene skal være **møte-**steder for samhandling, **kulturopp-**levelser og utfoldelse slik en ser i

mange land. Tusenårsstedene skal bygge videre på våre egne historiske og **kulturelle** verdier, hente **inspirasjon fra** andre kulturer og representere verdier for **framtida**.

Byhistorisk Forening er med i en arbeidsgruppe som skal være med **å framskaffe** premisser eller program for konkurransen.

Foreningens representant er Jan Gjerde.

1999

Jubileene står i *B*. I 1999 skal vi markere Alexander L. Kielland og Kongsgård – Stavanger Katedralskole. Aret etter har vi byjubileum og utvandrerjubileum. Og dessuten skal det runde tallet i kalenderen markeres.

Byjubileet i 1975 ble en formidabel markering av Stavangers historie. Et løft hvor Stavangers kulturpolitikere fikk satt varige spor etter seg. Fortsatt er det bøkene fra årene omkring 1975 som for mange danner fundamentet for interessen for Stavangers historie.

Går det som kommunaldirektøren for KIK vil, blir 1999 oppstarten for det nye historieverket for Stavanger. Og helt riktig er perioden de siste 1000 år gitt som ramme for verket. "Bokverket om Stavanger bys historie skal formidle hvorfor og hvordan dette bysamfunnet har gjennomlevd ulike perioder av vekst, stillstand og kriser" heter det i den faglige innstillingen fra Forprosjektutvalget som førstekonservator Harald Hamre ved Stavanger Sjøfartsmu-

seum har ledet. En fin programformulering som lover en spennende innfallsvinkel til det store arbeidet. 10 millioner kroner og 13 årsverk vil det medgd innen verket er ferdig noen år inn i det neste årtusen.

Vi håper at ikke dette verket bare blir en omskriving av den byhistorien vi kjenner, men at det kommer fram nytt stoff: F.eks hva betyr de siste årenes utgravinger på Hundvåg for vår forståelse av byens framvekst?

Byhistorisk Forening Stavanger har et ambisiøst program for 1999.

Vi starter med markeringen av Kiellandjubileet, hvor vi deltar dels med egne arrangementer, dels i et samarbeid med andre. Vi går også inn i en arbeidsgruppe som Stavanger kommune har satt ned i forbindelse med "Tusenårsstedet – den nye almenningen". Det er her utformingen av Stavanger torg som står på dagsorden.

Samarbeidsprosjektet med Stavanger kommune om Kulturhistorisk skilting fortsetter for fullt og omfatter ti nye skilt.

Vi håper også at vi vil få mye å gjøre i forbindelse med opprustingen av Byparken!

9. februar **ønsker** vi velkommen til **årsmøte**. Da vil professor Torstein Jørgensen ta oss med til Vatikanet og hans jakt på middelalderens Stavanger i **pavens** arkiver.

Vi fortsetter altså i tradisjonelt spor under mottoet: Byhistorien kan ikke gjenskapes. Men den kan gjenfortelles.

Det er **først og fremst** som nettverk mellom **historieinteresserte** og som formidler av **byhistorie** at vår forening har sin berettigelse. Men vi skal også bruke våre kunnskaper til å sette byhistorien på **dagsorden** i byens liv og utvikling – og gi beskjed om historieløshet når det er påkrevd.

Vårt engasjement for **Kiellandhuset** og for **Byparken** er eksempler på det.

Vi ønsker alle våre medlemmer og mange samarbeidspartnere et godt nytt år!

Jan Gjerde

Kongens gull til Lars Vaage

Kjære Lars,

Det er med stolthet og glede vi **hører** at du er tildelt Kongens fortjenstemedalje i gull. Du vet selv at den har du **fortjent**, så vi skal ikke minne deg om det.

Du har sagt at om du ikke hadde valgt medisinen, ville du ha blitt professor i historie. Uansett **veivalg**: Din viktigste egenskap er å gi av deg selv. Du er i ditt ess når du kan dele kunnskaper og opplevelser med andre.

I Byhistorisk Forening Stavanger har du vært medlem og tillitsmann siden starten. Kunnskapsrik og **generøs** – og innsatsvillig. Det er vår gode Lars i et **nøtteskall**.

GRATULERER!

Byhistorien kan ikke gjenskapes. Men den kan gjenfortelles.

Stavanger kommune har invitert til en **idédugnad** for utforming av Byparken. Som kjent har Byhistorisk Forening i mange år vært opptatt av å sikre parkens historiske miljø.

Einar Heden, Erling **Sømme** Kielland og Jan **Gjerde** har utgjort en arbeidsgruppe som har **utformet** foreningens forslag. Vi bringer dette i sin **helhet** i denne utgaven av Stavangeren.

BYPARKEN – IDEDUGNAD

Vi takker for anledningen til å legge fram våre synspunkter på **forbedringer** av Byparken.

Etter vår vurdering må man legge til **grunn** følgende **kriterier** for rehabilitering av Byparken:

1. **Byparken** er i seg selv et kulturminne **slik** den framstår i dag og må derfor ikke "moderniseres".
2. De delene av **Byparken** som omgir Domkirken kan dokumentere deler av byens middelalderhistorie. Domkirken og **Byparken** **utgjør** en **helhet**.
3. **Byparken** fungerer i dag bedre som rekreasjonssted enn som **møtested**. **Byutviklingen** har ført til at "møstedene" er flyttet til **bl.a.** **Bankplassen**, Vågen og Arneageren.

Byparken rommet **viktige minner** fra Stavangers middelalder som forsvant i det fjerne århundret:

Einar Heden og Erling Sømme Kielland i arbeid med innstillingen til idédugnaden for Byparken. *JG

Latinskolen ble revet i 1843.
Middelaldermuren foran **østfronten** ble fjernet i 1875.

Mariakirken ble revet i 1883.

Skolebekken ble lukket 1860 – 1890-årene.

Gravminner og levninger ble fjernet fra Domkirken og plassert i en **massegrav** nord-øst for Domkirken i 1866.

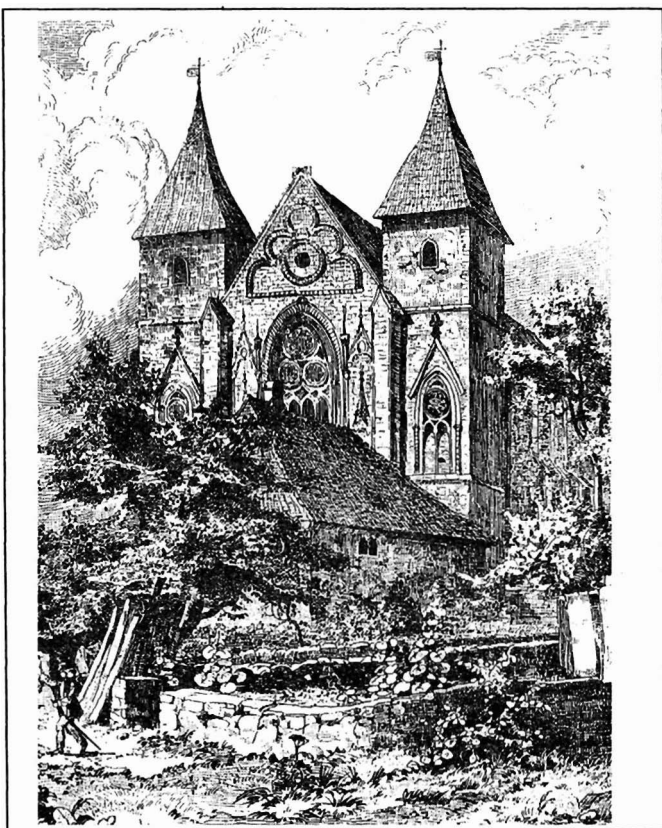
Etter vår **vurdering** ville det styrke **Byparken** om elementer fra vitnemål om Stavangers historie kunne **gjenoppbygges** eller markeres som samtidige **minnesmerker** over byens **røtter**. Vi taler altså ikke om å **fremstille** disse elementer som om det var autentiske **kulturminner**, men som **formingselementer** som kan stå som "pekere" til byens middelalder- og kulturhistorie.

På en god måte har man lyktes med dette ved å rekonstruere **grunnrisset** til Mariakirken. De lave murene fungerer som sitteplasser i et av våre sentrale **byrom**, samtidig som anlegget får oss **til å minnes** trekk ved **bystrukturen** og byens institusjoner. Folk

En av landets eldste læreanstalter lå i Byparken Hummel 1839

stopper opp, stiller **spørsmål**, blir seg bevisst at Stavanger er blant landets eldste byer.

Når Stavanger **står** ved terskelen til å bli universitetsby, kan det være nyttig å minne både oss selv og andre om at en av landets eldste læreanstalter **lå** i den nåværende **Byparken** ved Domkirken og var en viktig institusjon både i Kirkebyen og gjennom hele **middelalderen**. Vi **ønsker** at skolebygningens grunnriss kan markeres på samme måte som Mariakirken, som en del av **Middelaldermurens løp** mot nord og videre nordvest til Mariakirken.

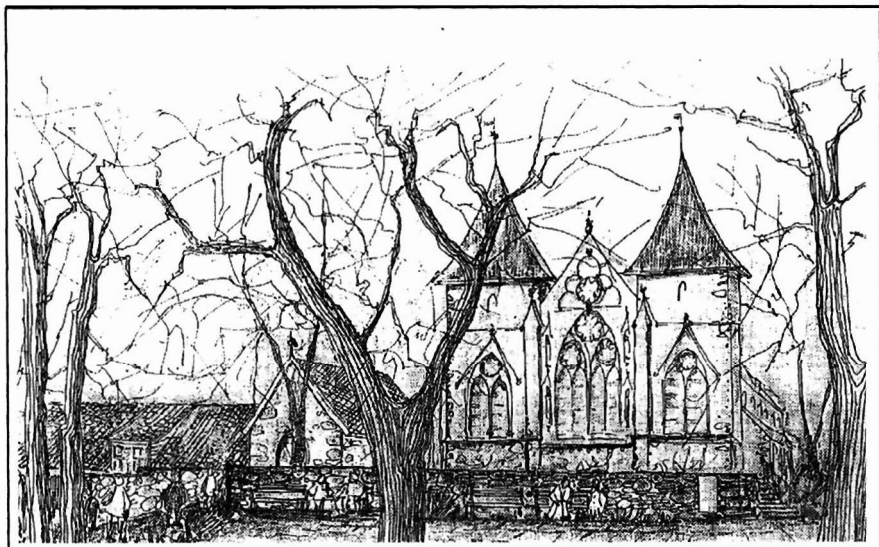
Har De for øvrig lagt merke til at det er noe galt med terrenget foran Østfronten, noe som ikke rimer? Står en nede i Kongsgaten og ser oppover mot kirken, er det som hele Østjonten er ved å stupe fremover. Slik var det ikke opprinnelig. Like til 1868 sto det en 6 alen høy mur som gikk ja hjørnet av Rektorhagen og – nordover gaten. ---

**Konsul Sigval Bergesen
til Stavanger Aftenblad
24. desember 1955**

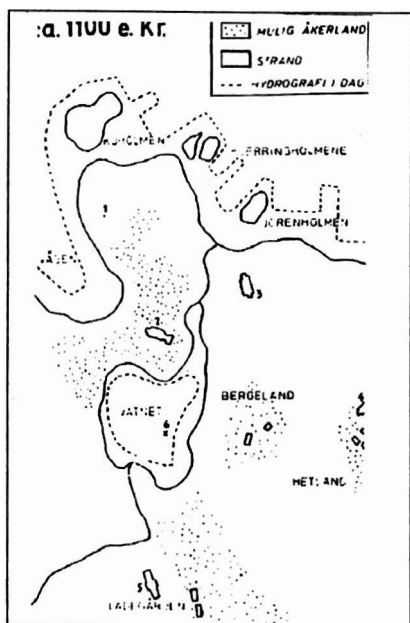
åpnet ved en plass som tidligere var et nedslitt **trafikkutepunkt** midt i byen. Nå er denne plassen blitt et attraktivt **rekreasjonsområde** som også fungerer som et estetisk tiltrekkelige **byrom** og som **møteplass** i mindre skala.

Skolebakkens betydning for Stavangers **byforming** er antakelig undervurdert og lite kjent. Enkelte lokalhistorikere tror at Skolebakkens **løp** opprinnelig (fm år 800) var et **trangt** sund mellom **sjøen** og Breivatnet og at det er denne topografi som har gitt byen dens navn: *Stavanger*, hvor **anger** er en **smal**, innsnevret passasje til et vann **eller** en fjord. **Også** navnet *Skolebakken* er interessant fordi det kan peke på katedralskolen, eller på å skylle. Bekken ble like opp til **vårt** århundre brukt av blant annet **fargere** til å skylle tøy og garn.

Idéskisse av Einar Hedén

Middelalderbyens topografi og hydrografi omkring år 1100, etter Ashjørn Simonsen, SMÅ 1971

Skolebekken var byens østgrense til 1848. Fortolling av varer fra byens omland for omsetning i byen foregikk like øst for dagens musikkpaviljong. **Consumpsjonsboden** eller Aksissehuset er kjent fra avbildninger. Det må vurderes om dette kan rekonstrueres, gjeme med en mer samtidig utforming som gjør at det kan gis en funksjon i dagens bybilde – f. eks. med mini-utstilling med henvisning til byens kulturinstitusjoner? Eller et bitte lite "byparkmuseum"?

Ved å åpne bekken oppnår man en visuell opprustning og en oppmyking av denne delen av parken, samtidig som bekken i seg selv vil fungere som et minnesmerke med "pekere" til byens eldste historie, til middelalderhistorien

og til næringshistorie fram til vårt hundreår. De gravminner og levninger fra middelalderen som ble fjernet fra krypten i Domkirken i 1860-årene, ble plassert i en fellesgrav nordøst for Domkirken. Dette stedet bør markeres med et monument – f. eks. over drottsete **Oggmund Finnsen – død 1388**. **Også** reformasjonsbiskopen Jmgjen **Eriksson** er blant dem som fikk sin plass i fellesgraven.

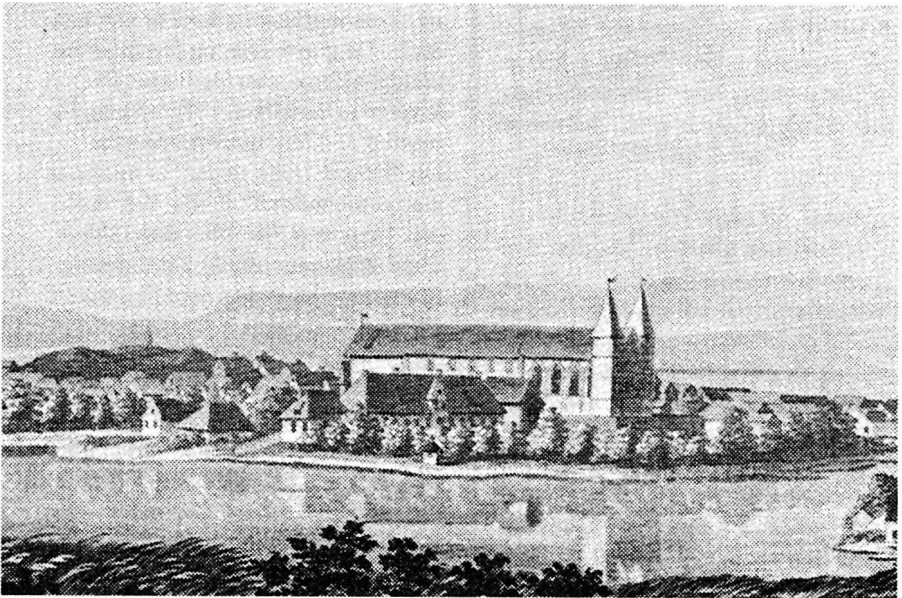
Vi tror ikke at **Byparken** på samme måte som i tidligere tider vil være et naturlig møtested for store arrangementer. Både fugleliv og utformingen av parken gjør at arrangementer bør avgrensnes til mindre konserter og arrangementer. Derimot må parken igjen bli et mål for en bytur for unge og eldre, et sted hvor man kan sitte ned, treffes i mindre grupper, observere fuglelivet, glede seg over beplantningen, fontenen og "gatens teater".

Etter vår vurdering vil markering av og "pekere" til de historiske minnesmerker i området, bidra til å dele parken opp i mindre seksjoner og derved gjøre den mer intim.

Det blir lettere å plassere ut grupper av sittebenker og dette vil gjøre parken mer attraktiv som rekreasjonsområde. Samtidig blir **Byparken** en påminnelse om at vi som lever her i dag trør på en grunn som har vært et sentrum i vår landsdel – og i byen – i antakelig minst 1000 år.

Jan Gjerde Einar Hedén

Erling Somme Kielland

“ I følge Riksantikvarens oppfatning vil en gjenreising av muren og plataet utvilsomt gi domkirken en mer monumental og høyreist plassering i forhold til området rundt enn hva tilfellet er i dag. ..

Riksantikvarens brev til Stavanger Kommune 13. september 1993

STAVANGER KOMMUNE. IDESKISSE TIL OPPARBEIDELSESPLAN FOR KONGSGATA MED ET STØRRE TILLIGGENDE OMRÅDE. UTTALELSE ANG. GJENREISING AV MUR VED STAVANGER DOMKIRKE.

Vi viser til Deres brev av 23.6.93 med vedlegg der det blir **redegjort** for en ide-skisse til opparbeidelse av **Kongsgata** med et større tilliggende område.

I **idéskissen** inngår **bl.a.** et forslag om rehabilitering av en opprinnelig "middelaldermur" og **plata** på **østsiden** av Stavanger domkirke. Riksantikvaren oppfatter Deres henvendelse dithen at Stavanger **Kommune** ønsker Riksantikvarens uttalelse kun **angående** denne muren, og at det hele foreløpig befinner seg på **idéstadiet**.

I følge Riksantikvarens kjennskap til saken **er** det klare belegg for **murens** eksistens i det **forrige** århundret, samt at den trolig ble revet i 1875. Hvorvidt muren er **fra** middelalderen eller er **oppført** seinere, kan imidlertid ikke avgjøres ut fra de **foreløpige** kildene.

Riksantikvaren finner **idéen** om en eventuell gjenreisning av **opprinnelig** mur **interessant**. Muren er antakelig den **gamle kirkegårds-muren som** har **inn-**hegnet **domkirkens kirkegård** i eldre tid. Det omtalte plataet kan ha **oppstått** på **grunn** av stadig tilvekst på kirkegården.

Etter **Riksantikvarens** oppfatning vil en **gjenreisning** av muren og plataet utvilsomt gi domkirken en mer monumental og **høyreist** plassering i forhold til området rundt enn hva tilfellet er i dag. Det vil også fme til at kirken blir mer atskilt **fra** det moderne parkanlegget rundt.

Riksantikvaren **gjør** imidlertid oppmerksom på at en eventuell gjenreisning av muren bermer det automatisk **fredete kulturminnet** "Middelalderbyen Stavanger" jfr. **Kulturminneloven** (kml) g 4a. Ethvert inngrep i dette vil derfor være forbudt, **jfr kml § 3**. med mindre det **sø-**kes om tillatelse etter **kml § 8**, 1. ledd. Rette myndighet kan evt. gi slik tillatelse, som regel på **vilkår** av at en arkeologisk gransking blir **utført**. **Utgiftene** til en særskilt **gransking** av automatisk **fredete kulturminner** skal i de fleste tilfeller bæres av tiitakshaveren. **Jfr kml § 10**. Rette myndighet til å fatte vedtak etter **kmi § 8** er, for middelalderbyenes vedkommende, **Riksantikvaren**, **jfr forskrifter** om faglig ansvarsfordeling **m.v.** etter **kml** gjeldende **fra** 1. januar 1993, kap. 1, § 1, nr 2a.

Dersom Stavanger kommune **ønsker** å iverksette **idéen** om gjenreisning av muren og **plataet** ved domkirken, må saken utredes **nærmere**. All relevant litteratur og arkivalia om muren **bør undersøkes**, slik at mest mulig opplysninger om mu-

ren blir **innhentet** på **forhånd**. Mer detaljerte planer for selve **gjenreisningsarbeidet** må forelegges Riksantikvaren for **nærmere vurdering**. Det må også foreligge en konkret **søknad** om **frigivning** av den automatisk **fredete** grunnen. Et **frigivningsvedtak** kan da fattes på **vilkår** av at en arkeologisk utgraving **blir** foretatt.

En **forutsetning** for at muren kan **gjen-**reises er at det finnes fysiske spor etter den i **grunnen**. Dette vil imidlertid kunne avklares i forbindelse med en arkeologisk utgraving. En utgraving vil likeledes kunne gi svar på **spørsmålet** om **murens** eksakte alder.

Riksantikvaren gjør oppmerksom på at det **aktuelle** området ikke er **undersøkt** arkeologisk tidligere. Det er derfor vanskelig å **forhåndsbedømme** hva man evt. kan finne under en arkeologisk utgraving. Det er imidlertid svært sannsynlig at man **vil støte** på graver **fra** den omkringliggende **kirkegården**. **Øst- og sør-**siden av kirker har ved tidligere **anledninger** vist seg å være spesielt rikholdige på graver, i og med at dette var det mest attraktive sted å gravlegge de døde ut **fra** foikereligirase oppfatninger. Foruten graver kan det i tillegg dukke opp uforutsette situasjoner. En eventuell arkeologisk utgraving av området kan derfor lett kunne bli nokså omfattende og **dermed** relativt kostbar.

For riksantikvaren

Harald K. Hermansen
Avdelingsdirektør
Lyder Marstrander

Ladegård Kirkegård – en av landets vakreste

Av Sverre Heskestad

Et sted eller bys **kulturstandard** kan leses etter hvordan gravsteder **skjøttes** – heter det.

En vandring **på Ladegård Kirkegård**, spesielt en forsommerdag, når alt **står** i den vakreste flor, er en opplevelse. Ikke bare alt det vakre som **øyet** møter, også den stemning som rår på et **slikt** sted.

*"Den gode jord er vårt hjem
– er ikke vår alene.
Den eies også litt av dem
Som er bak mos og stene"*

På vandringen her mellom gravene **duker** det opp navn. Mange ukjente, noen med navn som har preget seg inn i byens historie og lagt **grunnlaget** for det Stavanger som vi i dag er med og **høster fruktene** av.

Fortiden kommer en nær når en vandrer slik blant gravene. Personene er borte, men ser en etter sammenhengene, *vil en ofte kunne finne tråder fil dagens bybilde.*

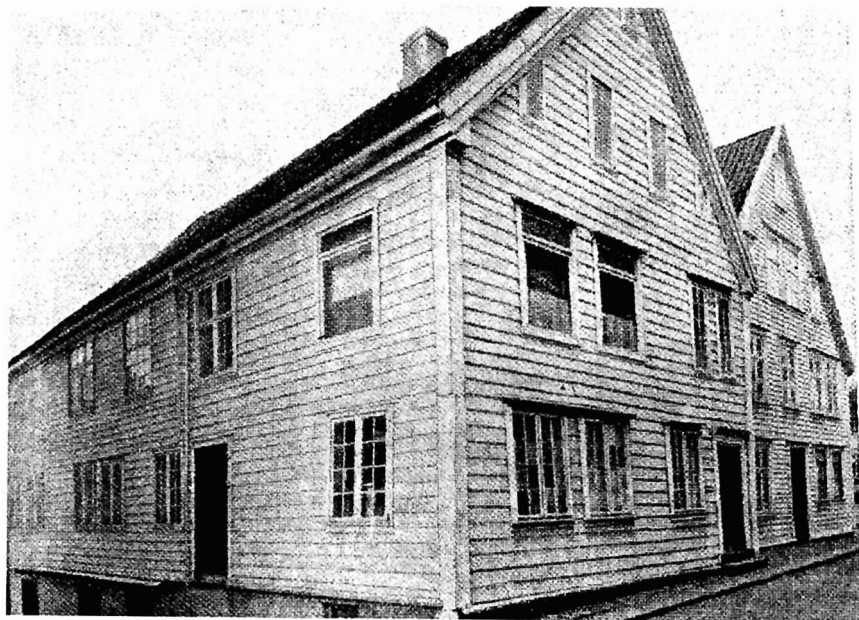
Jeg stanser ved ett av disse gravstedene. En sort **støpejernplate** dekker de jordiske rester. I platen kan en lese:

"Herunder hviler de jordiske rester etter sal. Olene Svendsen, født 5. mai **1774**
Død 19. feb **1848**. Salige
ere de døde som **dør** i
Herren."

Under navnet er **innstøpt** en liten urne med lokket **på** klem og ut kommer en sommerfugl. Symbolikken forteller mer enn ord.

Født 1774 død 1848. Tanken vandrer bakover i tiden da Olene vandret omkring her i Stavanger. Ute i Europa var det 30 års **krigen**. Norge var i forening med Danmark. Slaget ved **Trafalgar**. **Unionsoppløsningen** med mobilisering og **krigsfrykt**. Heldige var de som da ikke hadde T.V. og **fikk** alle de **overveldende** begivenhetene inn i stuen. Den gang kom de store begivenhetene hjem med sjøfolk som kom fra **langfart**.

Olene, eller "Arsvold-solen" som hun ble **kalt** i sin ungdom, ble **gift** med Erik Svendsen. **Han** v a. **grunnleggeren** av handelshuset og rederiet L & S

Nedre Strandgate 7 og 9. Her startet agent Kielland sin virksomhet og her i nr 9 overtok krambodguten Erik Svendsen – et motiv mange mener Kielland har lagt til grunn for Tørres Snørtevold. *)Byarkivet

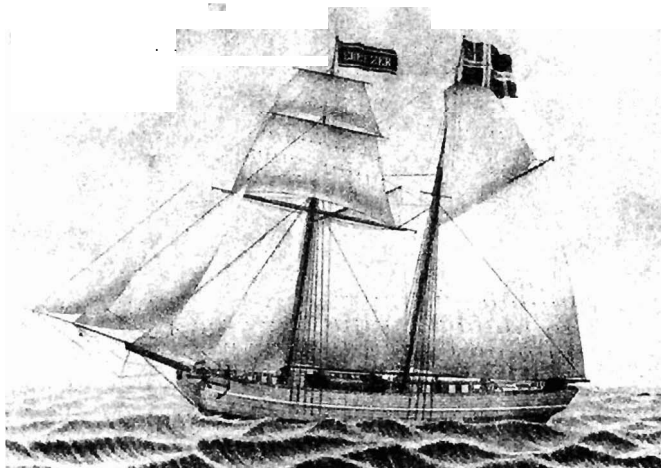
Svendsen på Straen. **Svendsahuset** hadde adressen Nedre Strandgate 9. Det måtte vike plassen for Ankerbygget omkring 1960 . Erik Svendsen kom fra gården Risa på Jæren. 31 år gammel reiste han til Stavanger. Som ung gutt begynte han som **krambodgutt** hos agent Kielland. **Kiellandfamilien** hadde sitt første handelssted på Straen, i nettopp Nedre Strandgate 7 og 9, kalt **tvillinghusene**. Etter noen år **kjøpte** Erik Svendsen det ene av tvillinghusene og startet her sin egen forretning. I forbindelse med Kielland-jubileet skal **Tørres Snørtevold føres opp på teateret**. Mange er av den oppfatning at det er Erik Svendsen som er "modell" for Tørres

Snørtevold. En handel slik som den at Erik Svendsen kjøpte sin arbeidsgivers forretningsgård, finner vi i "Jacob".

Erik Svendsen døde i 1829, 66 år gammel og ble begravet i **krypten** under Domkirken. Det ble Olene som måtte overta og hun viste seg å være en både **dyktig** og energisk **forretningskvinne**. Hun reiste personlig i åpen båt til Bergen for å **gjøre innkjøp** av **manufaktur**-varer hun satset på. Hennes forretning ble et mote-senter i byen. (**Blidensolstreet** 13).

I sin barneoppdragelse **var** hun meget **nøye**. Det fortelles at **barne** måtte gå bak henne for å **lære** å spasere pent.

Etter hvert overtok de to eldste **sønnene** forretningsdriften. Disse var Lars og Svend Erik Svendsen. Disse to kom til å sette merker etter seg i byen og også i landets historie. Under **firmanavnet**

Lars Svendsens "Ebenezer"

L&S Svendsen utvidet de forretningens drift til også å omfatte **skipsredervirksomhet**. De deltok i fisket og hadde også båter med i torskefiskeriet i Lofoten. De var de fmste som satte i gang utvinning av **tran**, og i Vardø hadde de en fabrikk for utvinning av medisintan.

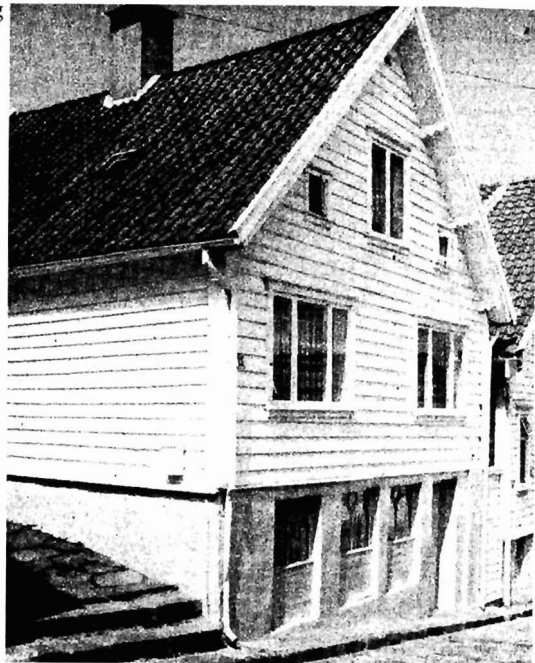
Lars f 1808 – d 1859 var viden kjent som en **dyktig** skipsreder og **skipskonstruktør**. Han var allsidig begavet. I sin ungdom **dro** han til **sjøs** som skipper på en av familiens skuter. Som **skipskonstruktør** tegnet han **skipet "Ebenezer"**. Dette skipet ble kjent som en **hurtigseiler**. Han vant en

Var det her i Blidensolstredet 13 at Olene Svendsen drev sin motebutikk?

*) Næss: Miljsbevaring

kappseilas ut **fra** New York hvor den tids hurtigste båter deltok. Han var på **Stortinget** i flere perioder. Også han døde i ung alder. Hans tredje kone, **Sara Mauritzen**, ble som enke gift opp igjen med Peder Ramsland. Han hadde en datter, Beate. Hun ble gift med Alexander L. Kielland.

Sven Erik hadde sin utdannelse fra **England** og ble en av lederne for **brødrevennene** i **Stavanger**. Det var han som sammen med sin svoger Smen Daniel **Schiøtz** startet landets fmste **søndags-skole** i **Stavanger**.

Svigersønnen Peder Hærem (Bergsmauet 2) er kjent som **Ynglinge-foreningens** stifter. En datter ble gift med **misjonshøvdingen** Lars Dahle. Datter til Olene ble gift med Lars **Gabrielsen** (Store **Egenes**, Eiganesveien 38) Han var **sønn** til rederen **Helmich Gabrielsen** på Straen - Nedre **Strandgate** 13 - og onkel til **Frida** Hansens mor, **fruen** til Peder Pedersen, **Køhlerfirmaet** i Hillevåg. (**Folkets** Hus i Hillevåg)

Videre ble en **datter** av Olene gift med Monsen, **far** til **Mons** Gabriel Monsen i **Kleivå (Klubben)**. **Mons Gabriel** er mest kjent for sine mange akvareller **fra** byen og dens omegn.

Den yngste av Olenes **døtre**, ble gift med fogd Søren Daniel **Schiøtz (Charlottenlund)** etter å ha blitt enke etter Hans Engel Hansen (**Engelsminde**).

I det hele **fikk** Olene gleden av å se sine barn ta seg bra **fram**. Flere av etterkommerne var elever ved **Brødrene- nenes** skole i **Christiansfeld** i Danmark. Den **ånd** og kuiturimpuls de her **fikk**, tok de med seg hjem til Stavanger og **bragte** videre.

Sverre Heskestad

Kiellands slektstavle

kan **fås** ved henvendelse til
til **redaktøren**.

Kr 100,- **fritt** levert.

Byhistorisk skilting – programmet for 1999

Arbeidsgruppen for **kulturhistorisk skilting** behandlet i **møte** den 30. september forslaget til **skiltingsprogram** for 1999.

Gruppen består av Lars **Vaage**, Erling **Sømme** Kielland, **byantikvar** Elsa **Grimnæs**, byarkivar Bodil Wold Johnsen, kuitursjef Rolf **Norås**.

Følgende skiltingsobjekter ble besluttet:

Laugmannsgate 7: Köhlers byhus/frk
Wieses pikeskole

Olav Vs gt 8: Karmik prestegård

Nygaten 11: Nygadens oppbyggelses-
hus

Løkkeveien 59: Bethel

Kirkegt 19: Hygea

Øvre Strandgt 112: Blidensol

Rosenberggt 38: Hertervighuset

Kongsgt 47/49: Arkitekt von der Lip-
pes hus ved Bredevannet

Byhistorisk forening har mottatt en ny stor tildeling **fra** Olga Berentsens legat for dette **formålet**. Likevel er vi avhengig av **sponsormidler –slik** at vi kan strekke pengene mest mulig. Av skiltene som ble satt opp i 1998, takker vi for bidrag **fra** Stavanger Havnevesen og **fra** Fred. Hansen.

Jan Gjerde

Glimt fra det gamle Stavanger

Vi vil fremover i hvert nummer av "Stavangeren" bringe bilder fra Dreyers rike billedsamling. Det er Halvor Pedersen som vil redigere serien og skrive tekstene til bildene. Har noen av leserne kommentarer eller opplysninger, er vi glade for å få en tilbakemelding.

To vakre bygninger som sto der hvor "Undergangen" går i dag og hvor Romsraegården og Ankerbygget ligger. Huset til venstre var den mektige byfogd Halvor O. **Christensens** residens med kontorer i fmste etasje og privatbolig i annen etasje. Christensen kjøpte huset av sin forgjenger, **Oluf Andreas Løvold**, som igjen hadde overtatt huset etter den kjente

prosten Reier **Gjellebøl**. På 1700-tallet, da huset ble bygd, bodde en av byens rikeste menn, Lauritz Smith, her. Han eide store deler av Madla og **Hetlandsmarken**, hvor han drev **møllevirksomhet** og en **malingsfabrikk**. I Stavanger eide han Blidensol (Øvre Strandgate 112 – nå kunstmaler Ame **Sørli**) med Kranen på **Straen**.

Huset til **høyre** ble på **folkemunne** bare benevnt som Svaneapoteket, som ble grunnlagt i fmste etasje. Eieren, **Torger Siqueland**, bodde selv i annen etasje. Begge husene ble revet like fm århundreskiftet.

Halvor Pedersen

Da posten kom til Stavanger

Del II av Kåre Mossige

I forrige utgave av Stavangeren beskrev vi byens postmestere fram til begynnelsen på 1800-tallet. Vi fortsetter historien fram til Adam Egede Nissen.

Jacob de Rytter var postmester fra 1791 til sin død i 1807. I tillegg var han forlikskommisær, mekler og **branninspektør**. Byens befolkning rundt 1800 var beskjedne 2500 innbyggere. Postkontoret var nok ikke av de travle i landet, snarere tvert imot - av 22 postkontorer i landet i 1806 lå Stavangers postkontor på 19. plass, med 6436 utsendte brev, - det gir 2,6 brev pr. innbygger i året. Jacob **Henrichsen** de Rytter **kjøpte** "Lundsbergene" i 1767. I dag **kjenner** vi bedre navnet "Bergene", skråningen opp fra Øvre Strandgate

mot Løkkeveien. "Lundsbergene" ble overtatt av de Rytters datter i 1807. Man antar at byens første posthus lå her, • muligens var det i madame Paasches tidligere eiendom i Nedre Sirandgate

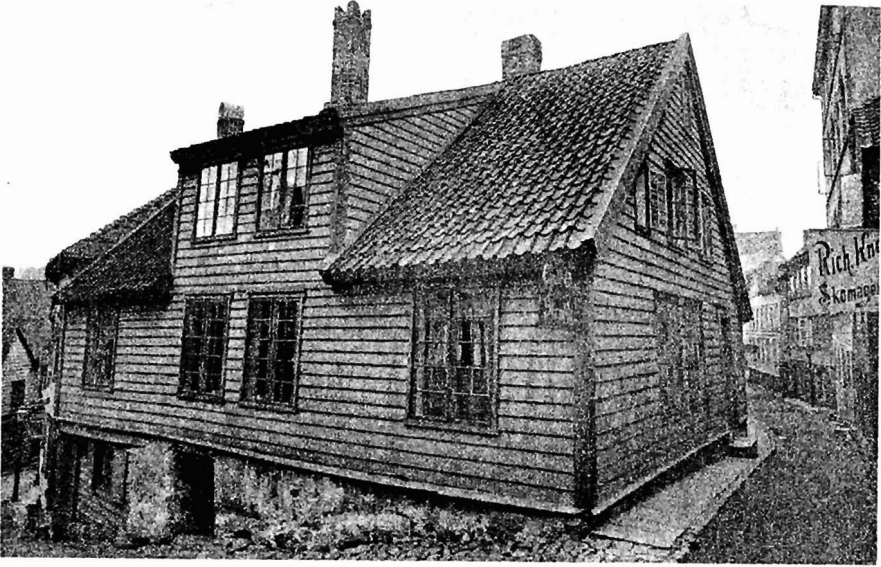
Jan Kielland var **sønn** av kjøpmann Gabriel **Kirsebom** Kielland og **Birgithe Nyrop** Pedersen. Han ble kjøpmann og skipsreder og en formuende mann, men tapet av tre skip og sviktende handelsvirksomhet gjorde at han tapte sin formue. Han tok ikke opp igjen sin **forret-**

ningsvirksomhet, men ble baker, og senere byens

branninspektør, maler, veier og vraker og byens postmester i

*På Bergene (Nå Straen-senteret) var det postkontor fra begynnelsen av 1800-tallet
(*) Minnebogen*

Urgaten 2, hjørnet av Urgata og Brattegata, var postkontor fra 1815 til 1852. Del var utenfor dette huset man i 1830-årene lette etter en gullskatt som stortyven Ole Høiland fortalte at han hadde gjemt her. *) Minneboken

1808. Ved hans død i 1813 beholdt enken, **Anna Dorthea Kruse**, postmesterstillingen mot at hennes sønn **Caspar Kruse Kielland** ble postfullmektig og besyrlig kontoret. I 1822 søkte hun om at **sønnen** fikk overta embedet, for å slippe ansvaret for driften av postkontoret. Søknaden ble avslått, men i 1827 ble det gjort avtale om at **Caspar Kruse Kielland** beholdt embedets inntekter mot å svare en bestemt årlig sum til moren **Anna Dorthea Kruse**. Kielland **kjøpte** eiendommen **Urgaten 2**, og her var byens postkontor fram til rundt 1850. **Urgaten 2** var **hjørnehuset** Brattegaten-Urgaten, og mange stavangere husker nok Ingebret Nygaards elektris

ke forretning i den bratte bakken. Alle småhusene her ble revet i 60-årene for å gi plass til nybyggene til Sparekassen. **Kaspar Kruse Kielland** ble byens postmester da moren døde i 1847. Han flyttet postkontoret til Laugmannsgaten 2. Også dette huset er borte i dag, - det ble revet for å gi plass til **Hetlandsbankens** bygg på **bankplassen** i 1960-årene.

Abraham Norman ble den neste postmester i 1853 og nå har byen hatt postkontor i 200 år. Det er tid for en ny "æra" i Stavanger-postens historie. Vi er på en måte inne i en ny tid - **postmengden** økte sakte men sikkert selv om mengden fremdeles må kalles beskjeden. Kommunikasjoner til lands og til sjøs var gradvis forbedret. I **Storbritannia** kom de første **frimerker** - det nå **berømte "one-penny-black"** ble utgitt i 1840, og femten år senere, i 1855 kom det første norske herket. Postmester **Normann** flyttet postkontoret til eget

Postmester Abraham Norman flyttet postkontoret til sin privatbolig i Olavskleiva 8 - huset i innhuket - den gang helt i utkanten av byen.*Mb

hus i Olavskleiva 8, Hittil hadde ordningen vært at publikum hentet brevene på postkontoret. Ble posten liggende uavhentet noen dager, ble den bragt til mottakeren, som måtte betale 1 skilling for ombringelsen. Postloven av 1847 fastsatte at bare forsendelser som kom i utenbys fra skulle ombringes, men fra 1857 ble også lokalposten bragt ut med bud. Postkontoret hadde en periode 4 postfunksjonærer og 4 postbud, - som besørget tømning av 2 postkasser og gikk budtjenesten.

*Øvre Holmegate 20. Bondeungdomslaget, postkontor fra 1890 til 1911
) Minneboken om Stavanger

Johan Otto Helliesen ble utnevnt som postmester etter Norman i 1876.

Postkontoret ble flyttet like ved Torvet til Øvre Strandgate 6, - der vi idag finner Romsøegården. Nå var personalet øket til 12 personer, - byens innbyggertall hadde passert 20 000 og stor trafikk gjorde at postkontoret nå holdt åpent hele dagen. Johan Otto Helliesen tok avskjed som postmester i 1891.

Da hadde postverket allerede kjøpt den staselige murbygningen i Øvre Holmegate 20, - huset på hjørnet av Kirkegaten/Øvre Holmegate som

senere ble Bondeungdomslagets eiendom.

Det ble den nye postmesteren Hans Øyen og hans personeil som fikk gleden av

å flytte inn i de staselige kontorer i Holmegaten. Kontorpersonalet var **øket** til 8 og budpersonalet til 13, • det ble satt **igang ombringning** av aviser, som abonnentene tidligere måtte hente på postkontoret. Fra juli 1892 overtok det offentlige **kontorutgiftene** og personalet **fikk** nå offentlig ansettelse. Byen hadde rundt 30 000 innbyggere ved århundreskiftet, og byens postkontor var **rykket** opp som landets **fjerde** største når det **gjalt avsendte brev** • med nærmere 776 000 brev • en viss utvikling **fra** 1806 med 6436 brev og 19. plass på "postkontor-statistikken"

Arbeidet med nytt postkontor var i gang på den vakre tomten ved Breiavatnet, • der dikteren Alexander Kielland hadde hatt sitt hus, begynte arbeidet med bygging av nytt postkontor rundt 1909.

I 1911 søkte postmester **Øyen** avskjed, og postmester i Vardø, • **Adam Egede Nissen**, ble byens nye postmester. Adam Hjalmar Egede Nissen var stortingsmann for Venstre **fra** 1900-1906 og for Arbeiderpartiet **fra** 1906-12 og 1922-24. I Stavanger ble han byens **ordfører** i årene 1916-19. Ved Arbeiderpartiets splittelse i 1923 fulgte han kommunistene, og ble også **formann** i Norges Kommunistiske Parti i **1937-46**. Det var en sterk personlighet som den 5. desember 1911 kunne åpne **dørene** og wske velkommen til postkontoret ved Breiavatnet.

Her **lå** den **gulmalte** kjempebygningen • med sine to kneisende **tårn** og den vakre **inngangsportalen** med "1910" • som postkontor i 61 år • til 1972.

BREV

Arkeologisk Museum v a r varslet!

I fomge utgave av Stavangeren hadde jeg en liten artikkel med eksempler på kommunale **o.a.** gravearbeider i Stavanger Sentrum som ikke var varslet til Arkeologisk Museum. Blant annet gjalt dette en **lynaveleder-grøft** ved **Bispekapellet**.

Direktør **Bjørn** Myhre har gjort meg oppmerksom på at denne gravingen v a r forhåndsannmeldt til museets **kontaktperson** med ansvar for "Middelalderbyen Stavanger".

Vi vil gjerne rette opp denne **misforståelsen**.

Bjørn Myhre opplyste for **øvrig** at forhåndskontakten mellom Stavanger Kommune og **AmS** hva gjelder **gravearbeider** i byen, nå er eksemplarisk.

Muséet holdes **fortløpende** orientert om alle planlagte "hull" i **middelaldergrunnen**, og han **gir** ros til kommunen for det gode samarbeidet.

Det er også Byhistorisk Forening i Stavanger glad for!

Erling Sømme Kielland

Kongsgård - tusenårsjubileet - middelalderbiblioteket

*Kongsgård skole er 175 år som offentlig skole i 1999, og jubileet faller sammen med **Kiellandjubileet**. Begge jubileer skal **behørig** markeres - også ved skolen. I forbindelse med at **Fylkesskommunen** skal peke ut **fylkets** tusenårssted, foreslår rektor Ivar Walde at Kongsgård skal bli lokalisering for et **middelalderbibliotek** Er det nødvendig å slå fast at dette er et forslag **Byhistorisk Forening** i Stavanger gir sin fulle tilslutning?*

Av rektor Ivar Walde

Stavanger katedralskole vil peke på middelalderbyen i Stavanger som et passende **sted** for fylkeskommunens **tusenårsmarkering**.

I den forbindelse vil vi vise til skolens planer om å etablere et ((middelalder**bibliotek**)) som et passende prosjekt i denne sammenheng. Vi tror at fylket da vil ha **anledning** til å markere tid, sted og visjon på en måte som vil «**ha** nasjonal, kulturell og **miljømessig betydning**, som peker ut over det enkelte **fylke**».

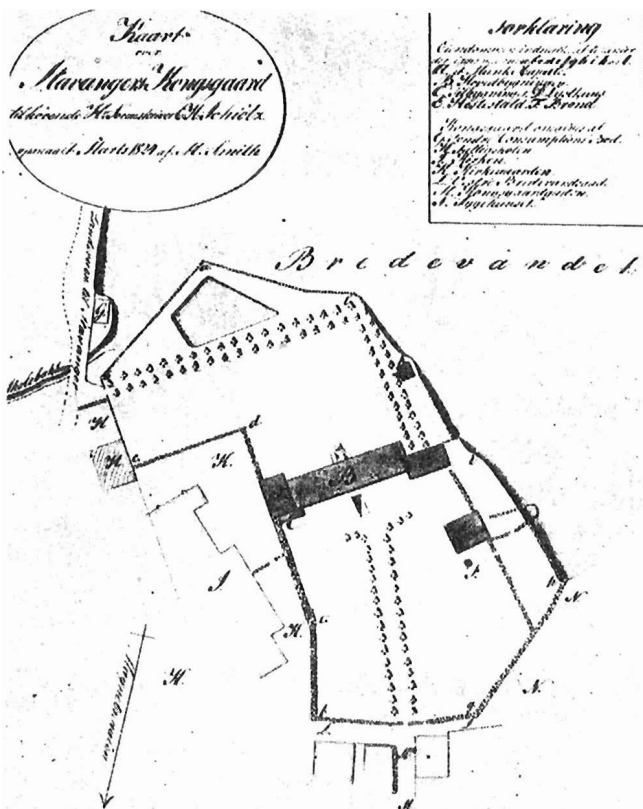
I Stortingsmeldingnr. 24 1993-94 - **Om IT** i utdanningen - **undertrekes bl.a.** «**vår** felles politiske **målsetting** om at det norske utdanningssystemetskal bli det

beste i verden...)). Dette tas opp og forsterkes i vår egen fylkesplan, der det heter at fylket «**skal** ligge i forkant nasjonalt») når det gjelder opplæring.

Stortingsmeldingener videre på et høyt **utdanningsnivå** i **befolkningen** som ((forutsetningfor å videreutvikle det norske samfunnet.))

Framtida **tilhører** ungdommen. Slik **må** det være.

Vi må **håpe** at ungdommens **streven** etter å gi tilværelsen mening og innhold vil bære **frukter**. For all deres **streven** og flid, **bør** de bygge på de varige verdier som vårt samfunn er tuftet på. I middelalder-murene på Kongsgård - og i

Oppmåling av Kongsgård fra 1824 i anledning av overskjøting fra Kiel-landfamilien til det offentlige. Legg merke til den presise angivelsen av Middeltidmuren foran Domkirken.

Domkirken – kan det ligge en påminning om at menneskene må **finne** en sammenheng og en forbindelse mellom fortidas verdigrunnlag og framtidens teknologiske magi.

På **Kongsgård** skole mener **M**ellers at **følgende** momenter kan tale for at **mid-**deltidmurene kan være et passende prosjekt å markere tusenårs-skiftet.

SKOLENS SENTRALE BELIGGENHET

Stavanger katedral-skole ligger midt i Stavanger bys kjerne, **omkranset** av Domkirken, Torget, **By-**parken og Breiavatnet. Den **utgjør** med disse et hele som gir byen et verdifullt og estetisk tiltalende preg. Skolebygningene er en **sentral** del av byens identitet, og er en del av byens ansikt mot havn og torg.

SKOLEN SOM DEL AV MIDDELALDER- BYEN

Murene på **Kongsgård** skole er **svært** gamle, og samtidige med Domkirken og Utstein Kloster. Kjelleren er **altså nes-**ten alene om å være **bygningssmasse** av **så** gammel dato i vår region.

Stavanger har en rik historie fra middelalder, der lite er i- varetatt og lite er påaktet. Det vil derfor være viktig at det som ikke er ødelagt, nå tas hånd om og vernes gjennom å gi det nytt liv ved ny bruk.

SKOLENS SPESIELLE Plass I BYENS TRADISJON OG HISTORIE

Kongsgård skole er 175 år som offentlig skole neste år, og jubileet faller sammen med **Kiellandjubileet**. Begge jubileer skal behørig markeres - også her ved skolen.

Skolens røtter **går** imidlertid mye lenger tilbake. Helt **fra** 11-1200 tallet har det vært drevet undervisning i området rundt **Domkirken**, og i bakken ned mot Breiavatnet øst for kirken ble middelalderens **latinskole** først etablert i egen bygning ca. 1350.

Skolebygningen slik vi kjenner den i dag har hatt en bokstavelig talt sentral

plass i byen gjennom århundrene - ((gjennom gode og onde **dager**), som bispegård, som **lensherreresidens** og **amtmannsbolig** før bygningen ble skole i 1824.

Historien viser at i de periodene der byen opplevde oppgangstider, så ble Kongsgård satt istand, modernisert og bygd ut. I **lavkonjunkturtider** ble stedet mindre **påaktet** og dårlig ivaretatt, og forfallet satte **irn**.

Aldri tidligere har vi hatt **større** velstand i land og by enn i dag. Da blir det et hist paradoks å slå fast at hovedbygningen slik den nå **framstår** preges av lang tids forsømmelse. Dette har da **både** fylkeskommunens administrasjon og politikere erkjent, og tatt konsekvensen

Elevrådsmøte i kjelleren på Kongsgård ca 1974 ↗ Et Album om Kongsgård

av. Det er i år brukt kr. 100 000 til forprosjekt for å planlegge renoveringen.

RENOVERINGSPROSJEKTET

Fylkesbyggesjefen har engasjert arkitekt Thor Thomassen i ARKIPARTNER for å bistå og planlegge renoveringen av skolens hovedbygning. Dette arbeidet har **frambrakt** et utkast til en plan for renovering av skolen.

Det mest påfallende trekket i denne planen er at middelalderkjelleren tas i bruk. Kjelleren **har** i tida etter **krigen** vært benyttet til ulike formål, men har i

en lang periode **først** og **fremst** fungert som dusj- og omkleddningsrom i forbindelse med gymnastikkundervisningen. I de siste 15-20 år har kjelleren blitt en **lagringsplass** for skrot av ulikt slag.

Kjelleren vil etter planen bli tatt i bruk som elevbibliotek med IT-fasiliteter og med lesesal i **tilknytning** til biblioteket. Arealet som disponeres til dette vil være ca. 180 m², og dette vil gi skolen moderne fasiliteter som kan

ivareta behovet for andre arbeidsmåter enn bare **klasseromsundervisning** (Reform 94).

MIDDELALDERBIBLIOTEKET

Stavanger katedralskole eier en gammel og meget verdifull boksamling som er oppbevart hos Rogaland Ættesogelag. Vi vil sette **fram** deler av denne samlingen som en del av bibliotekets faste utstilling.

Middelaldennurener i seg selv fantastisk flotte, nesten unike konstruksjoner som vil gi et slikt moderne elevbibliotek en spennende og svært tiltalende ytre ramme. Det miljøet som et slikt bibliotek vil være en del av, vil utvilsomt være unikt i våre egner, og nokså sikkert virke tiltalende på alle som er brukere.

MIDDELALDEREN og IT - SOM ÅR 2000-PROSJEKT?

Tusenårsprosjekter Skal såvidt vi har forstått ha **forankring** bakover i tid, men kunne **knyttes** til en visjon om **framtida**.

Middelaldermurene på Kongsgård er like gamle som den eldste del av byen, og representerer en del av byens særpreg og identitet. **Kongsgård** som lærested står sentralt i byens historie. For generasjoner av Stavangerborgere har skolen vært oppfattet som **viktig** for menneskene. På mange måter har skolen derfor en slags symbolverdi som noe «**større enn seg selv**». Skolen har nok i alle tider vært assosiert med positive verdier knyttet til opplæring, utdanning og menneskelig **utvikling**.

Det er også dette som er skolens **framtidsperspektiv** - ikke minst slik dette kommer til **uttrykk** i renoveringsplanen for bibliotek med IT-fasiliteter i kjelleren. Dette middelalderbiblioteket vil i tiår - kanskje generasjoner - **framover** sette sitt preg på skolen og skolens arbeid. Middelalderbiblioteket vil være arnestedet for ny pedagogikk som krever sterkere elevdeltakelse, ansvar for egen **læring**, moderne arbeidsmetoder - men med en gammel og hevdvunnen arbeidsetikk: Her vil vi minne om skolens memento «**Per ardua ad astra**» (gjennom arbeid til de t).

Vi ser **altså** for oss et bibliotek med middelalderens ramme, men med et **arbeidsinnhold** og metoder knyttet til ei **framtid** der IT-systemene gir tilgang til uante mengder av informasjon, slik at bearbeiding av stoff og **læringspros-**

sene ikke skjer av elever som arbeider saktmodig i isolasjon, men der de **lærer** metoder som krever evne til samarbeid og vilje til ansvar.

ØKONOMI OG TILGJENGELIGHET

Renoveringen av skolen vil kreve ca. 20 millioner kroner, **ekskl.** utstyr og inventar. **Skulle** skolen få tilgang til statlige midler knyttet til årstusenprosjektet, regner vi det ikke som usannsynlig at et **slikt** prosjekt ville danne **grunnlaget** for innsamling av private midler i tillegg - kfr. ovenstående om 175-årsjubileum neste år.

Deltakelse i **årtusenprosjekt** ville **også åpenbart gjøre** samarbeidet med riksantikvaren lettere.

Slikt prosjekt **ville** også kunne **åpne** for en tilgjengelighet til skolen i ulike sammenhenger. Foruten våre 400 elever på daghd, ville middelalderbiblioteket **gjøres** tilgjengelig for voksne kursdeltakere om kvelder - pr. i dag dreier det seg om ca. 200. For **voksenopplæringsreformen** er slik tilgang viktig.

Dessuten **ville** slike fasiliteter **åpne** for en mer utadrettet holdning til et **større publikum** - **f.eks** til **møter** og til omvisninger. I et **evtl. framtidig** samarbeid med kommune, fylke og ulike **faginstanser** som **fylkesbibliotek** og Stavanger museum, må vi absolutt se for oss at Kongsgård kan åpnes for besøk **fra** både **fjern** og nær.

Det hadde vel kanskje Kielland likt?

Min byhistoriske samvittighet

Eller: Om kampen for det gode, rettferdige mennesket, gleden ved å hevde sin egen mening om rett og galt, og se at det var mange som ville være med å slåss.

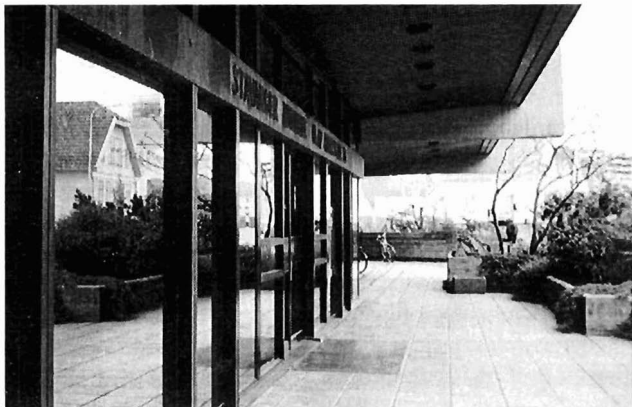
Det er med glede jeg er medlem av **By-**historisk Forening.

Historien har **vi**. Den er uforanderlig. Ny kunnskap påvirker våre **holdninger** til den, de kan forandres. Den samme kunnskapen bruker vi til å påvirke fiemtiden, for der vil våre holdninger til historien hjelpe oss til å stille **spørsmål** om hva vi vil forandre og hvorfor.

Kulturbyen Stavanger kan bare **utvikles forankret** i dens kulturhistorie. Bystyre-representanter, etatsjefer og ikke minst **kul-**turbyråkratene burde derfor vært pålagt en mini-mums **innføring** i byens **utvik-**lingshistorie. Bare gjennom **kunnskapsforank-**ring kan de møte kravene **fra** særinteressene. **Gjennom** innsikt i

byens enestående kulturhistorie åpnes øynene for arvesølvet. Det må ikke selges for kortsiktig, spekulativ gevinst.

Vi har alle hatt den gode **følelsen** av trygghet når vi opplever forandring til noe bedre, og av **usikkerhet** når forandringen stjeler noe vi er glade i. Usikkerheten ender **ofte** i en følelse av avmakt, når vi ikke når **fram**. Politikere og byråkrater snakker om "næringsutvikling", "sysselsetting", "vår tids krav" hver gang arvesølvet

legges ut for billigsalg. Ingen **kom-**munedelplan eller reguleringsplan er gyldig når kommunen og investorer har felles interesser. Etter Buchards knusende hotellkupp i Kleivå er vi ikke trygge for noe lenger. To års arbeide med ny **Sentrumsplan** som skulle erstatte klattreguleringen og **institusjonalisere helhetstenkning**, ble effektivt satt **tilside** halvannet år etter at den ble vedtatt av et enstemmig bystyre. Siden har Byantikvaren markert seg som mer opptatt av å fremme unge arkitekters historielse angrep på reguleringsplanen for **sentrum**, enn av å føre videre og verne om det de to forgjengere i stillingen kjempet **fram**. For 25 år siden var byens arkitekter de fremste bærere av kunnskap og incitament til å bevare. I dag er **formannen** i Stavanger **Arkitektforening** en trussel mot byens sjel. **Paradigmeskiftet** er fullkomment. Uten debatt. Nesten uten protest. **"Nytolkning"** kalles det. Nye vedtak i **full** offentlighet trenges ikke, **så** lenge ikke ordene i reguleringbestemmelsene forandres. Bare meningsinnholdet. "I tråd med utviklingen."

Jeg er medlem i en forening med voksende **medlemsmasse**. Engasjerte, **vite-**begjærlige og ved det kunnskapsrike medlemmer. Kunnskap om byen har sitt publikum. En voksende flokk som ikke bare er interessert i kunnskapen om historien, men som også engasjerer seg i dens **synlighet i bymiljøet**. Vi **må** sikre oss at det beste blir tatt med videre. Slik Einar Heden har gjort og fortsatt kjemper for. Vi må gi våre unge signaler om at det fortsatt er en verdi å hedre sin **far** og sin mor.

En by som tør styre utviklingen i stramme **tøyler** for å **verne** om sin egen historie, vil se at det nettopp er da at fremtidsoptimismen og kreativiteten blomstrer. Byens rikeste **utviklingsperiode** på 1970-tallet falt sammen med en oppblomstring i historiebevissthet og vilje til å ta vare på dens karakter og verdier. Nå er pendelen i ferd med å snu. Det skjer nå. **Gamle** verdier **effektiviseres** bort. I Sentrum er det nå **nat-teravnene** som passer **på**. Hvor er verdiskapningen, om ikke i de signaler vi gir til de unge?

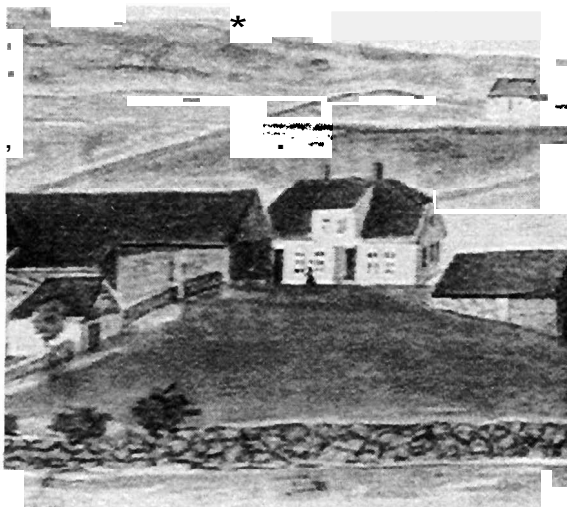
Ivar Salomonsen

En slekts skjebne

I **første** halvdel av fomge århundre flyttet **brødrene Gabriel** Jonassen (Lorden på **Straen**) og Gabriel Schanche Jonassen (Schancheholen) til Stavanger fra Skeienegården i den gang **Høyland**. (Ikke **så** lite forvirrende med to **brødre** med et felles fornavn)

Sistnevnte **fikk** fem **barn**, hvorav kun et, Jonas Schanche, ble gift, og det med sin kusine, som dsde i barsel med sin **sønn**. Denne **slektsgrenen døde** ut i og med **ungstebarnets** bortgang i 1902. **Familieformuen**, et par millioner kroner etter dagens **kroneverdi**, ble avsatt til **legater**. I Gabriels grøn kom det ni barn. Vi har allerede **hørt** at en av jentene ble gift med sin fetter og **døde**. To av **brødrene** giftet seg med to av sin **fetters - losol-**dermann Gabriel Monsens - **døtre** i Tananger. **Arvingen** til Skeienegården, **Jo-**

nas Schanche, og hans bror og søster giftet seg "normalt". De siste tre, hvorav Dina – en meget sentral skikkelse i byens humanitære liv – forble ugifte. Neste generasjon talte 25 personer, hvorav seks

Schancheholen 1858 - Hovedbygningen er flyttet til hjørnet Eiganesveien/Welhavens gate. *) Akvarell av Mons Gabriel Monsen, gjengitt i HSS Familien Jonasen 1991

på Sandnes. To av disse inngikk ekteskap, hvorav det ene var barnløst. I Stavanger giftet fire personer seg innbyrdes (to brødre med to søstre som var deres kusiner) Ytterligere to menn giftet seg normalt, et ekteskap barnløst her, mens altså 17 personer forble ugifte.

Tredje generasjon som skulle bringe slekten inn i det nye århundre, besto av to gutter og en pike på Sandnes. Alle ble gift, men to ekteskap ble barnløse. I Stavanger var det bare to småpiker igjen, hvorav kun den ene – min mor – inngikk ekteskap. På Sola, for enkeltets skyld, var det fire jenter og to gutter, hvorav en døde tidlig, to emigrerte og kun en fikk arvinger. Altså en dramatisk reduksjon i stedet for en rimelig forøkelse av slekten i løpet av to generasjoner.

Var det noe spesielt som var skjedd i løpet av to generasjoner med denne familien, som utvilsomt tilhørte et av de høyeste om ikke det høyeste lag av

befolkningen? Kan forklaringen være at i

to generasjoner ble det inngått like mange ekteskap innenfor familien som utenfor? Var dette et bevisst forsøk på å bevare eventuelle familieformuer, eller var det en nødutvei fordi ingen andre muligheter fantes?

Vi må være klar over at i det forrige århundres Stavanger var det ikke så svært mange familier i hvert av de sosiale lag som befolkningen den gang var delt opp i, med det resultat at å finne en ektefelle i eller aller helst over sin stand, kunne være vanskelig, ja til og med umulig. Å gifte seg under sin stand var henimot uønsket, men forekom nok. I Jonasen-familien ble iallfall resultatet et uforholdsmessig antall hjemmeværende jomfruer og ungarer, flere barnløse ekteskap, utslettelse av agnatiske grener og en kraftig nedgang i antallet familimedlemmer. Det ville være interessant å høre om andre har gjort noen liknende erfaringer?

Harald Sommerfeldt Schmidt.

Byhistorisk Forening Stavanger

Program våren 1999:

- Februar, **Tirsdag** 9. Kl.: 19.00
Sted: **Misjonshøyskolen**
Årsmøte - kåseri av Torstein **Jørgensen**:
"Da rogalendingene skrev brev til paven"
- Mars, **Søndag** 21.
Vennene Alexander Kielland, **Frederik** Hansen og
Andreas Ssmme
■ samarbeid med Stavanger Museums Venneforening
arrangeres **besøk til** Andreas Ssmmes **Sølyst** og **Frederik**
Hansens hus på Skagen.
- April, 14-17.
Næringsforeningen (■ samarbeid med Byhistorisk Forening,
Museets Venneforening, Stavangerbokens Venner og **Kielland-**
forbundet) inviterer **til** "FESTMIDDAG I **ROSENKILDEHU-**
SET" fra 14. **til** 17. april 1999 i anledning av 150-års jubileet
for Alexander L. Kielland' s **fødsel**. Kunstnerisk ved Mona
Hofland og Espen **Skjønberg**
- **Mai/Juni**
■ mai eller juni skal vi **følge** Gunnar A. Skadberg
" Gatelangs i Alexander L. Kielland's **haugianske** fotspor".
- 2.Juli - Bydag

Arrangementskomitéen

Styret i Byhistorisk Forening Stavanger 1998

Leder

Jan **Gjerde**
Engelsminnegt. 36
4008 Stavanger
Priv 51 53 32 19
Arb 51 84 49 06
Mobil 930 87 49 06
E-post:
jangjerd@online.no
jan.gjerde@energus.no

Nestleder og leder av arrangements-komiteen

Kjell Petter **Løhre**
Blomsterveien 1
4022 Stavanger
Priv 51 56 06 96
Arb 51 83 74 71
E-post:
kjellpetter.lohre@halliburton.com

Kasserer

John Olsen
Torbj. **Hornklovesgt.** 10
4010 Stavanger
Postboks 351
4001 Stavanger
Priv 51 52 72 26
Konto 3201 25 37300

Sekretær og leder av Kiellandkomiteen

Jane Ness **Wæhler**
Molkeholen 27
4041 Stavanger
Priv 51 55 37 56
E-post:
torwae@robin.no

Styremedlem og Pros- jektleder Stavanger Bydag

Lars Vaage
Olav **Nilssonsgt** 1
4009 Stavanger
Priv 51 52 55 75

Styremedlem

Kåre **Mossige**
Ullandhaugvn 79
4021 Stavanger
Priv 51 87 09 31

Styremedlem

Einar **Sanstøl**
Fari Lofthus gt 34
4030 Hinna
Priv 51 88 16 36

E. Kåre Johannessen
Mor **Åsesvei** 23
4019 Stavanger
Priv 51 87 00 16

Magne **Nødland**
Måltrøststien 12
4022 Stavanger
Priv 91 88 61 41

Aud-Unni **Finnebråten**
Jernalderveien 51 B
4041 **Hafrsfjord**
Priv 51 55 95 89

Leder av valgkomiteen

Bjørn K. Aarre
Bretlandsgt. 54
4009 Stavanger
Priv 51 53 04 08

Prosjektleder kultur- historisk skilting

Erling **K. Sømme**
Kielland
Havdurveien 4
4070 Randaberg
Priv 51 41 75 15